

nytt
från **FSS**

FÖRENINGEN
SVERIGES
SOCIALCHEFER

Red. Arne Borg

Intentionerna i socialtjänstlagen

Föreningen Sveriges Socialchefer (FSS) styrelse har vid sammanträde den 3/5 1985 mot bakgrund av den debatt som förts ang. de metoder som uppges tillämpas vid sociala service-centralen i Alby beslutat göra följande uttalande.

Det är angeläget att utvecklingen av nya arbetsmetoder inom socialt arbete stimuleras. Denna metodutveckling måste emellertid följa de grundläggande principer som fastlagts i socialtjänstlagen. Nya metoder kan inte få utvecklas utifrån privata och enskilda värderingar om hur människor ska behandlas. Mot denna bakgrund tar FSS med skärpa avstånd från de arbetsmetoder som beskrivits i Socialstyrelsens rapport ang. förhållandena vid Alby-kontoret. De arbetsmetoder som där beskrivs strider så uppenbart mot socialtjänstlagens värderingar och uttryckliga bestämmelser att de rimligen inte kan tillåtas.

Socialchefsföreningen anser det särskilt allvarligt att det på många håll finns tendenser som går i samma riktning som den trend som här aktuella metoder är ett uttryck för.

Ett annat inslag i denna trend är enligt föreningens mening kravet på att införa nya tvångsbestämmelser – sk mellantvång – inom socialtjänsten. FSS tar också bestämt avstånd från detta.

FSS vill i stället starkt hävda be-

hovet av en fortsatt utveckling enligt de grundprinciper som socialtjänstlagen ger uttryck för. En nödvändig åtgärd för att fullfölja socialtjänstlagens intentioner är att se till att den ekonomiska grundtryggheten garanteras i andra former än vad som sker idag. Införande av SOFT (socialför-säkringstillägg) skulle på ett markant sätt medverka till att fullfölja de grundprinciper socialtjänstlagen bygger på. Detta skulle öka förutsättningarna för en offensiv socialtjänst och skapa möjligheter för socialtjänsten att på ett konstruktivt sätt ge stöd till de svagaste i samhället.

En sådan offensiv socialtjänst är också den bästa garantin för en aktiv kamp mot missbruk och andra destruktiva tendenser i samhället – långt bättre än införande av nya tvångsbestämmelser. Ett konsekvent fullföljande av socialtjänstlagens intentioner är det säkraste sättet att motverka tendenser till ökat tvång och kränkande arbetsmetoder inom socialtjänsten.

**bok
recensioner**

Viktig bok om barn och skilsmässor

BRITT PERSSON

Att skilja barn från föräldrar

Denna bok är resultatet av ett grupparbete av en rad experter dvs socialkonsulent, socialsekreterare, barnpsykiater, barnpsykolog och ju-

rist. I förordet anges att tonvikten lagts på det praktiska arbetet med barn och ungdomar i riskzonen. Författarna har lyckats skriva en mycket instruktiv bok, som känns praktiskt handfast samtidigt som den tar upp till diskussion alla de dilemman som finns inbyggda i ärenden där barn och föräldrar kanske måste skiljas. Man diskuterar de olika referensramar som skilda yrkesgrupper har, olika syn på familjen, hinder inom handläggarna själva etc. Det är plågsamt att barn far illa samtidigt som det är plågsamt att barn tas ifrån sina föräldrar.

I boken redogörs för utvecklingen under 1900-talet av de rättsregler som gällt vid separation av barn och föräldrar och en noggrann genomgång av nuvarande regler i SOL och LVU. Boken redogör också konkret för hur ett ärende handlägges hos socialförvaltningen resp länsrätten. Dessutom innehåller boken avsnitt där man tar upp barns behov i olika åldrar, familjedynamik, vikten av samverkan mellan olika myndigheter i utredningar där barn skall skiljas från sina föräldrar.

Kapitlet "utvecklingspsykologiska synpunkter" är mycket viktigt för förståelsen av de dilemman som är inbyggda i verksamheten. Ett barn kan skadas genom deprivation dvs att föräldrarna inte kan tillfredställa barnets behov – ge omvårdnad, trygghet, stabilitet, kontinuitet etc – men kan också skadas genom separation. Barnet tappar sin identitet, sina rötter. Barnet kan aldrig komma ifrån det psykologiska beroendet av sin ursprungsfamilj. Vad är viktigast? Jagutvecklingen eller identiteten? Är de skador barnet får genom deprivation värre – nu och på sikt – än de en separation kan leda till. Det behovsorienterade synsättet står alltså mot det relationsorienterade och beroende på vad man anser viktigast förordas långa resp korta placeringar om barnet måste skiljas från sina föräldrar. Båda synsätten är viktiga, men det utslagsgivande måste ändå vara innehållet i de relationer barnet har.

Det framhålles också att det är viktigt att barn vet vad som skall hända med dem. Juridiken betonar rättssäkerheten – delgivning etc – vilket självklart är viktigt. Detta kan dock innebära långa perioder då barnet lever i okunnighet.

Boken tar också upp socialarbetarens roll i utredningsarbetet. Det framhålles att det inte går att samtidigt vara myndighetsutövare/kontrollant och behandlare. I ärenden där barn skall skiljas från föräldrar är det nödvändigt att socialarbetaren tar tjänstemannarollen och att han/hon tydliggör detta. Någon annan i gruppen – ex vis personal från BUP – kan ta behandlarrollen. Detta är nödvändigt med hänsyn till såväl föräldrar som barn. För att göra medvetna ställningstaganden måste socialarbetaren ha mycket stöd och handledning och det är framförallt viktigt att medvetandegöra egna känslor. Att var två i utredningsarbetet kan vara en hjälp.

I avslutningen slås fast att det är alldeles nödvändigt att samverka, men att man måste vara klar över de inbyggda konflikterna. Det är väsentligt att personer som handlägger dessa svåra ärenden har breda kunskaper om barn och barns behov och att man har en vilja att samverka. Sekretesshinder tex kan överbryggas om vilja till samarbete finns. För att vara bra samarbetspartner måste man ha gedigna kunskaper, vara trygg i den egna yrkesrollen och vara beredd att lyssna på andra.

Boken är viktig. Den rekommenderas till alla som kommer i beröring med denna problematik liksom andra personer som deltar i debatten kring omhändertagande av barn. Debatten blir gärna ensidig och därför är det bra med en bok som ger en mer balanserad bild av verkligheten. Egna känslor och värderingar dyker alltid upp i de här sammanhangen och det är angeläget att skärskåda dessa. Det tycker jag boken ger impulser till samtidigt som den ger mycket värdefull fakta runt den

praktiska handläggningen.

Boken är väldisponerad och överskådlig och därmed lättläst.

Gunnel Pehrsson

Sexuella övergrepp mot barn

HEAP, KEN (red)

Incest

Fem inlägg om sexuell mishandling av barn i egne familjer, holdt 7. september 1983 ved Diakonhjemmets sosialhøgskole, Oslo. Diakonhjemmets sosialhøgskole 1984. (Kan beställas från: DIASOS, Postboks 23 Vinderen, 0319 OSLO 3.)

Denna skrift är en redigerad utgåva av anföranden som hållits vid en konferens om sexuella övergrepp mot barn, anordnad 1983 av Diakonhjemmets sosialhøgskoles vidareutbildningsavdelning.

Det inledande anförandet av den engelska delegaten Carolyn Okell Jones ger en klar och mångsidig introduktion i ämnet olika aspekter. Här finns bl a utdrag ur en autentisk intervju med en vuxen kvinna som varit drabbad i barndomen. Okell Jones' framställning omfattar till och med prevention, vilket är relativt ovanligt. Kan sexuella övergrepp förebyggas? Enligt författaren är det viktigt att

- barnen får ordentlig information och får klart för sig att de har rätt att vägra;
- barnen har pålitliga vuxenkontakter, tex i skolan;
- barnen har någonstans att gå för att få hjälp – utan att vuxna definerar deras hjälpbehov.

I övrigt behandlas erfarenheter från ett behandlingsteam (Karin Haarberg Aas), polisens synpunkter (Anne Marie Aslaksrud Gran), inverkan av sexuell misshandel (Thore Langfeldt) samt sexuell misshandel i relation till annan omsorgssvikt (Kari Killén Heap). Haarberg Aas visar på ett slående sätt hur lätt man misstar sig och tror

att övergreppen skall upphöra i och med att familjen kommer till behandling. Erfarenheten visar att allt i stort sett fortsätter som förut så länge parterna bor i samma familj. Av polisens inlägg framgår att incestärenden sällan går till rättegång och att bevisföringen är vanskelig.

Thore Langfeldts inlägg är ovanligt. Det kräver enligt min mening en särskild läsart: man bör minnas att författaren är terapeut och specialist i sexualproblematik, inte direkt engagerad i åtgärder mot sexuella övergrepp. För den åtgärdsorienterade är det en självklar utgångspunkt att varje sexuell kontakt mellan vuxen och barn i en familj är att betrakta som övergrepp. Langfeldt förefaller inte att helt dela denna syn. Författaren framhåller vidare att ca 10–20% av barnen upptäcker sexualiteten på egen hand, medan övriga måste läras. Kan man veta detta? Den förra gruppen skulle eventuellt vara bättre skyddad än den senare mot skadeverkningar av sexuella upplevelser, anser Langfeldt – en äventyrlig slutsats!

Killén Heap argumenterar övertygande för att yrkesmässig och formell auktoritet inte behöver stå i motsatsställning till varandra. Tvärtom kan formellt tvång vara en förutsättning för att man överhuvudtaget skall komma till tals med familjen och få dess medlemmar till behandling.

Sammanfattningsvis: Jag vill främst rekommendera denna bok för den inledande översiktens skull.

Dagmar Lagerberg

Rättssäkerheten i incestprocesser

GILL WETTERGREN & GILL

Skälig misstanke – ett fall av misstänkt incest

Man brukar säga att en oskriven regel för domstolarna är, att ju svårare

ett påstått brott är, desto starkare bevisning krävs för att den misstänkte gärningsmannen skall dömas. Ibland får vi emellertid beskåda det rakt motsatta förhållandet, dvs är brottet tillräckligt förkastligt tenderar vi att slå av på beviskraven bara för att kunna få fast en skyldig. Vi accepterar helt enkelt inte att gärningsmannen skulle kunna gå fri när ett särskilt avskryvärt brott är begånget. Och än värre är att det ibland kan förhålla sig så att en person påstår sig ha varit utsatt för ett mycket allvarligt brott och att just det påstådda brottets svårhet förblindar oss till den grad att vi på tämligen lösa grunder både tror på att brottet har begåtts och kräver att någon straffas för det.

Exempel på tendenser av detta slag är särskilt vanliga då det är fråga om sexualbrott. Alla har vi väl i färskt minne den inflammerade debatten som fördes under slutet av 1970-talet angående våldtäktslagstiftningen. På senare tid har ett annat sexualbrott tillhörande kategorien "särskilt avskryvärda gärningar" kommit i fokus, nämligen incestbrottet. I boken "Skälig misstanke"? – Ett fall av misstänkt incest skildrar makarna Anna-Lena Gill-Wettergren och Peter Edward Gill på ett utomordentligt sätt vilka konsekvenser ett synsätt som det nyss beskrivna kan få för den som utpekats som gärningsman till en incest som aldrig har begåtts och inte minst för det påstådda brottsoffret, dvs barnet. Författarna beskriver ingående ett verkligt fall av påstådd homosexuell incest mot en 3 1/2 års pojke, alltifrån den tidpunkt då den första anklagelsen utslungas mot pappan till dess att socialförvaltning, sjukvård, länsrätt, polis, åklagare, tingsrätt och hovrätt har sagt sitt.

Redan som en dokumentärskildring har boken stora förtjänster. Personerna levandegörs på ett utmärkt sätt, och man kan inte låta bli att ryckas med av det cyniska drama som myndigheterna iscensätter

kring de enskilda individerna. Hur dramat slutar skall inte avslöjas här, men man hinner som läsare att kastas mellan hopp och förtvivlan åtskilliga gånger innan upplösningen kommer.

Författarna har emellertid inte nöjt sig med att lämna en naken verklighetsskildring. Bokens kanske största förtjänster ligger i de med jämna mellanrum återkommande analyserna av myndigheternas och de enskilda personernas beteenden samt värderingarna av de bevis som successivt läggs fram för pappans skuld. För var och en som i sitt arbete har att avge utlåtanden, värdera bevisning eller fatta beslut som rör enskilda människor innehåller boken mycket tänkvärda slutsatser. Måste vi i tex alltid godta vad en expert uttalar i sin egenskap av professionell yrkesutövare, även om han uttrar sig på ett område som ligger utanför hans kompetens? Är en barnläkares anmälan om incest alltid ställd utom tvivel bara för att han är barnläkare? Gäller detta också om läkares enda underlag för anmälan är en utsaga från barnets mor? Läkares är ju medicinutbildad men inte expert på vittnespsykologi! Sådana frågeställningar intar en central roll i författarnas resonemang, och experters benägenhet att uttala sig sakkunnigt i frågor som ligger utanför deras kompetens utgör en av förklaringarna till varför besluten blir felaktiga. Författarna sammanfattar problemerna i vad de kallar Gill-Wettergrens lag: "Omedvetenhet om egen brist på kunskap inom ett problemområde som ingår i den verklighet man i sin yrkesroll kommer i kontakt med, leder till icke-professionella, subjektiva sannolikhetsbedömningar och en irrelevant övertygelsegrad."

Bokens utgångspunkt är således ett enda fall av påstådd incest. Självfallet kan man inte av detta dra några slutsatser om hur sociala och rättsliga myndigheter generellt agerar i sådana situationer. Det har inte heller varit författarnas avsikt att

lämna något underlag för sådana slutsatser. Bokens värde ligger i stället i att den åskådliggör vad som kan hända om beslutsfattarna inte är på sin vakt, och den är en mycket nyttig väckarklocka för alla dem som företräder myndigheterna i deras strävan att skydda barn som misstänks fara illa och att beivra brott mot dessa barn. Även den som misstänks för incestbrott måste tillåtas att ställa berättigade rättssäkerhetskrav. Och inget barn mår bra av att få spela huvudrollen i en incestprocess som saknar verklighetsunderlag.

Per Eriksson

Att göra barnet synligt i samhällsplaneringen

Allmänna Barnhuset

Barnet i samhällsplaneringen

Norska och svenska erfarenheter. 1984. Pris 20:- (exkl porto).

Lekotek för barn med behov av särskilt stöd

(broschyr). Pris 5:- (exkl porto).

Båda skrifterna kan köpas från Allmänna Barnhuset, Box 26006, 100 41 Stockholm, tel 08-10 55 78 eller 20 55 78.

"Barnet i samhällsplaneringen" innehåller dokumentation från en konferens över ämnet "barns boendemiljö". Trots det anspråkslösa formatet väger skriftens innehåll tungt. Huvudfrågan gäller något så väsentligt som att göra barnet synligt i samhällsplaneringen. Marika Kolbenstvedt, barnombud, redogör för hur man i Norge angriper problemen. Det norska institutet "for by- og regionforskning" (NIBR) bedriver forskning om och för barn, dokumenterar problem, informerar, utvecklar verktyg för planering, initierar ny forskning osv. Intresset har i synnerhet fokuserats på barnens situation i boende- och trafikmil-

jöerna. Men man har inte stannat vid enbart dokumentation. Lika viktigt som att samla kunskap har varit att se till att informationen via olika kanaler nått fram till beslutsfattare men också till föräldrar och boende.

Ett nödvändigt tredje steg har varit att låta kunskapen omvandlas i praktisk handling. För detta ändamål har sk "barnplaner" utvecklats. På NIBR:s initiativ påbörjades 1978 försök med barnplaner i tre kommuner. Verksamheten har nu svällt så att barn- och ungdomsplaner för närvarande förekommer i omkring 200 av Norges 453 kommuner.

Meningen är att det i barnplanen skall ingå dels en situationsrapport, dels ett handlingsprogram. Man vill undvika att behandla barnplaneringen som något särskilt, utöver det vanliga. Barnfrågorna skall på ett naturligt sätt integreras i den löpande allmänna planeringen.

1981 antog det norska stortinget en lag om barnombud. Barnombudet har i enlighet med sitt uppdrag att främja barnets intressen vidsträckta befogenheter. Barnombudet följer upp lagar, föreslår åtgärder, fungerar som remissinstans m.m. Under 1982 mottog ombudet 1641 anmälningar och arbetade med 763 ärenden, varav närmare en femtedel aktualiserats av barn.

"Behöver vi ett barnombud också i Sverige?" frågar man sedan. Något barnombudsmannainstitut jämförbart med tex JO har vi inte i Sverige. Av de följande inläggen framgår dock att en hel del idéer och projekt förekommer även hos oss.

Skriften är försedd med litteraturhänvisningar och borde ha mycket att ge den som intresserar sig för barnens plats i samhällsplaneringen.

Broschyren "Lekotek" beskriver lättfattligt vad ett lekotek gör och hur det samverkar med barnhälsovård, barnomsorg och barnhabilitering. Lekoteket riktar sig till familjer med barn i behov av särskilt stöd. Det medverkar i habiliteringen, ger individuell pedagogisk rådgivning

och lånar kostnadsfritt ut lekmaterial. Den som inte är så insatt i lekotekens verksamhet får här en god och överskådlig information.

Dagmar Lagerberg

Våra recensenter

Gunnel Pehrsson är kurator vid barnkliniken, Akademiska sjukhuset, Uppsala, docent *Dagmar Lagerberg* tjänstgör vid barnhälsovården, Akademiska sjukhuset, Uppsala. *Per Eriksson* är hovrättsassessor vid hovrätten för Skåne och Blekinge.

Böcker till redaktionen

Stig Helling

Droger utan gräns. Narkotikahandel och narkotikapolitik i Europa

Norstedts, Kristianstad 1985, 142 sid, 90 kr

Sven Hessele

Riktlinjer för psykosocialt arbete

AWE/Gebbers, Göteborg 1985, 200 sid, 100 kr

Hans Håkansson

Samtal om fosterbarn

SkeabFörlag, Sthlm 1985, 119 sid, 86 kr

Lyssna på oss.

Rapport från Sveriges 12-åringar

Liber Förlag, Sthlm 1986, 138 sid 45 kr

Rolf Bondesson

Planera för turism & rekreation

En bok om fritidsfrågor
Liber Förlag, Kristianstad 1985, 143 sid

Nils-Erik Lindell, Kenneth Strandborg & Johnny Säflund

Offentlig förvaltning. Ett praktikfall

Liber Förlag, Sthlm 1985, 96 sid, 103 kr

Berta Bobath

Hemplegi undersökning och behandling

Liber Läromedel, Sthlm 1985, 194 sid

Agneta Brandt-Högberg

Grundläggande anestesijukvård

Liber Läromedel, Sthlm 1985, 90 sid

Björn Hillström

Utbildningsplanering på egen hand

PsykologiFörlaget AB, Hägersten 1985, 44 sid

Charlotte Buhl

Kampen om kroppen. Om anoreksi, bulimi och andra spiseförstörrelser

Universitetsförlaget, Trögstad 1985, 98 sid

Berit Koppand & Ingrid Spurkland

Det psykiska utvecklingshemmede barnet. Barnet - familjen - institutionen

Univeritetsförlaget, Trögstad 1985, 85 sid

Gunnar Viby Mogensen

Hovedresultater fra sammenligningsundersøgelsen. Sammenligningsundersøgelsen 3

Socialforskningsinstituttet, publikation 140, Köpenhamn 1985, 135 sid

Sven Egmos, Lisbeth Egmos, Gunnar Viby Mogensen & Hans Aage

Uligheden, politikerne og befolkningen. Sammenligningsundersøgelsen 2

Socialforskningsinstituttet, publikation 139, Köpenhamn 1985, 198 sid